

БУЦЬКИХ О.О., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.951

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ У СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена правому аналізу системи принципів у стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: нововиявлені обставини, адміністративне судочинство, принципи.

Статья посвящена правому анализу системы принципов в стадии пересмотра судебных решений вследствие вновь выявленных обстоятельств в административном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: вновь выявленные обстоятельства, административное судопроизводство, принципы.

The article is devoted the legal analysis of the system of principles in the stage of revision of court decisions after new circumstances in the administrative legal proceeding of Ukraine.

Keywords: new circumstances, administrative legal proceeding, principles

Інститут перегляду рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами є органічною частиною системи правосуддя. Тому принципи, які лежать в його основі, знаходять свою реалізацію і в даній стадії адміністративного процесу.

Принципами стадії розгляду адміністративних справ за нововиявленими обставинами є теоретично обґрунтовані і законодавчо закріплені основні правові положення, які виражають демократичну і гуманістичну сутність даної стадії, справедливий і законний характер, спрямований на досягнення істини.

Система принципів будь-якої процесуальної стадії, у тому числі й досліджуваної, має відповідати вимогам повноти (тобто включати всі принципові положення, які належать до механізму регулювання перегляду рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами), несуперечності (тобто виключати і не зменшувати впливу один на одного) і взаємної незалежності принципів, які входять до неї (тобто жоден з них не повинен виводитися з інших). Організація і здійснення адміністративного процесу засновані на певних принципах, закріплених у Конституції України [1], чинному національному законодавстві.

Слід висвітлити юридичну природу правової категорії «принцип», оскільки в юридичній літературі – і сучасній вітчизняній, і в тій, яку успадкували від радянської правничої науки, – існує багато різних дефініцій принципів.

Принцип (лат. *principium* – основа, начало) – 1) центральне пояснення, особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; 2) внутрішнє переконання, погляд на речі, які зумовлюють норми поведінки; 3) основа будь-якого ладу [19, с. 762].

Принцип, як слушно зазначає О.Ф. Воронов, це головна, загальна норма галузі права, без чіткого формулювання якої вона не буде виконувати покладені на неї функції [9, с. 239].

На думку М.С. Шакарян, під принципами слід розуміти основні (правові) засади організації і діяльності суду, основні положення даної галузі права, які відображають її специфіку і зміст [11, с. 32].

М.К. Треушніков [20, с. 24], І.В. Решетнікова та В.В. Ярков під принципами розуміють побудову процесу в цілому і всієї системи процесуальних дій і відносин відповідно до завдань правосуддя [17, с. 96].

Н.А. Чечіна [22, с. 52], Я.Л. Штутін [25, с. 26], І.У. Чіналієва [23, с. 57-58] під принципами розуміють основні ідеї, положення, керівні засади з питань здійснення правосуддя, закріплені в нормах права.

Такі дослідники, як В.М. Семенов [18, с. 59-60], А.Т. Боннер [7, с. 15], М.А. Вікут, І.М.

Зайцев [8, с. 26] під принципами розуміють правові погляди народу на завдання і засоби діяльності суду щодо розгляду і вирішенню справ

На думку К.С. Юдельсона, принципи процесу обумовлені базисом суспільства і виражені в змісті процесуального права суспільно-політичні, нормативно-керівні основи (засади) даної галузі права, які становлять її якісні особливості і виявляють демократизм, специфічні властивості процесуального права і відображають перспективи його розвитку [26, с. 31-32].

А.М. Колодій переконаний, що принципи права – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значущістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови і зміцнення певного суспільного ладу. Принципи права спрямовують і надають синхронності всьому механізму правового регулювання суспільних відносин, досконаліше від інших розкривають місце права у суспільному житті і його розвиток. Саме принципи права є критерієм законності й правомірності дій громадян та посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції, і за певних умов мають велике значення для зростання правосвідомості населення, його культури і освіти [12, с. 16].

Оскільки концепція адміністративного процесу остаточно не сформувалась, зміст цього явища не отримав достатнього наукового обґрунтування, відповідно, пов'язані з цим правовим явищем поняття, зокрема і такі, як принципи, також недостатньо аргументовані і охарактеризовані правовою наукою.

У теорії процесуального права (як цивільного, так і адміністративного) точиться дискусія з приводу визначення принципів процесу.

Так, цілком логічним у цьому плані є підхід до вивчення принципів цивільного процесу, запропонований М.Й. Штефаном. Автор розкриває їх через принципи, закріплені Конституцією, та принципи, закріплені законодавством про судочинство [24, с. 27]. Водночас для маловивчених принципів сучасного адміністративного процесу можна використати й перший підхід.

Найбільш повну картину проблематики принципів адміністративного процесу, і перш за все їх поняття, на нашу думку, дав С.І. Котюрґін. На його погляд, під ними слід розуміти закріплені в нормах права основні, керівні ідеї, які характеризують зміст галузі, а також її окремі стадії та інститути [14, с. 33].

Цю ідею розвиває В.Г. Перепелюк, який під принципом адміністративного процесу розуміє ідейний зв'язок між процесуальними діями учасників у провадженні, зміст якого (зв'язку) з урахуванням особливостей нормативно-правового впливу відображений в адміністративно-процесуальних нормах. Науковець до принципів адміністративного процесу відносить принципи: таємності, дієвості зацікавлених осіб, дійсних можливостей. Серед загальносоціальних принципів, які виявляються в адміністративному процесі, автором називаються принципи гуманізму, взаємної відповідальності держави і суспільства (людини), законності (верховенства права), доцільності, справедливості, рівноправності (дійсної самостійності учасників процесу) та демократизму. До загальнопроцесуальних принципів, які за змістом ґрунтуються на адміністративно-процесуальних нормах, В.Г. Перепелюк відносить принципи об'єктивної істини, публічності (процесуальної владності), самостійності та незалежності у прийнятті рішення, інстанційності (контролю), усності та безпосередності розгляду справи, охорони інтересів держави та економічності процесуальної діяльності, поєднання колегіальності та одноособовості [15, с. 12-14].

Водночас можна прослідкувати єдність вчених у розумінні поняття «принцип». Теоретики процесуального права одногослоно визнають його пріоритетну роль у врегулюванні, у тому числі й адміністративних процесуальних правовідносин, організації системи і процесуальної діяльності адміністративних судів України.

Метою даної статті є правовий аналіз системи принципів в стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві України.

На думку А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка, Р.С. Мельника принципи як правова категорія становлять основу адміністративного процесу, яким властиві такі ознаки: 1) відіграють визначальну роль у формуванні змісту та основних напрямів адміністративного процесу; 2) виражають типові закономірності здійснення адміністративного процесу; 3) містять вимоги, які мають

бути враховані суб'єктами адміністративних процесуальних відносин та адміністративним судом під час розгляду публічно-правового спору; 4) відтворені у Конституції та законах України, впливають або з окремих правових норм, або формулюються на основі норм певної галузі права і пов'язані з іншими принципами, що регулюють суспільну поведінку людей; 5) є результатом наукового пізнання, практична дія принципів повністю визначається ставленням до них людини; 6) важливим для розуміння сутності адміністративного процесу є те, що його принципи комплексно застосовуються у судовій практиці, між собою взаємопов'язані та взаємообумовлені. Вони утворюють структурний конгломерат, що становить ідейну основу діяльності публічної адміністрації та її посадових осіб щодо задоволення публічних інтересів; 7) принципи є об'єктивними категоріями, вони не залежать від волевиявлення та побажань окремих осіб, спираються на діалектичний закон розвитку; 8) принципи спрямовані до законодавця (при формулюванні правил адміністративного судочинства) та до суду (під час застосування цих правил для розв'язання спірних правовідносин).

Призначення принципів адміністративного процесу полягає в тому, щоб задекларувати, проголосити, визначити, як саме слід та можна чинити адміністративний процес, вони (принципи) закріплюють єдино правильний і дозволений (допустимий) варіант поведінки суб'єктів правовідносин. Відхилення від встановленого у законодавстві правила поведінки, вихід за межі дозволеного діапазону дій означає порушення норм права, нехтування законом, невиконання його приписів.

Система принципів адміністративного процесу дозволяє розкрити їх правову сутність, способи та форми закріплення у чинному законодавстві, межі їх дії [13, с. 101-102].

У науці адміністративного процесу склалися різноманітні точки зору щодо розуміння системи принципів адміністративного процесу.

Так, О.М. Бандурка та М.М. Тищенко виділяють такі принципи в системі принципів адміністративного процесу: 1) законності; 2) правової рівності; 3) охорони інтересів держави та особи; 4) публічності (офіційного) процесу; 5) об'єктивної істини; 6) гласності процесу; 7) здійснення процесу державною мовою і забезпечення права користування рідною мовою; 8) швидкості й економічності процесу; 9) самостійності в ухваленні рішень; 10) неухильності реалізації правової презумпції невинуватості і правомірності дій громадян [6, с. 34-35].

С.Т. Гончарук до системи принципів адміністративного процесу відносить: законність; об'єктивну (матеріальну) істину; відповідальність посадових осіб за належне (правильне) ведення процесу; офіційність (публічність); відкритість (гласність); охорону прав та інтересів особи і держави; рівність учасників процесу перед законом; національну мову; змагальність сторін; гарантії можливості захисту своїх прав та інтересів; економічність; швидкість і простоту [10, с. 83].

Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гарашук [4, с. 209], В.Б. Авер'янов [5, с. 479] виділяють в системі принципів адміністративного процесу принципи законності; правової рівності; охорони інтересів особи та держави; офіційності; об'єктивної істини; гласності; здійснення процесу державною мовою і забезпечення права користування рідною мовою; принцип швидкості й економічності процесу; принцип самостійності в ухваленні рішень; принцип неухильності реалізації правової презумпції невинуватості і правомірності дій громадян.

В.С. Стефанюк виділив у системі принципів адміністративного процесу принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі, що є принципом адміністративного процесу, протилежним змагальності і властивий виключно цьому виду процесу. Відповідно до принципу офіційності суд має дослідити за власною ініціативою важливі для прийняття рішення фактичні обставини правового спору, врахувати їх під час провадження та встановити їх правдивість. Тобто поряд із доказовою діяльністю сторін суд власноруч, за власною ініціативою, здійснює певні обов'язки щодо доказування у справі [21, с. 213].

Наприклад, суд відповідно до п.п. 3 і 4 ч.4 ст.111 КАС України визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються сторонами, а які належить доказувати; з'ясовує, якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання [2].

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі закріплений у ч. 4 ст. 11 КАС України [2], відповідно до якої суд вживає передбачених законом заходів, необхідних для з'я-

сування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Крім того, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі визнається ще й протилежною принципу диспозитивності, оскільки певним чином «звужує» можливість сторін вільно розпоряджатись наданими правами щодо предмету спору.

На думку В.С. Стефанюка, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі, по-перше, забезпечує дотримання законності під час розгляду та вирішення публічно-правового спору по суті, надає однакові правові можливості і позивачеві, і відповідачеві відстояти свої законні права, свободи та інтереси. По-друге, цей принцип «урівнює» правові можливості в адміністративному процесі позивача, який намагається захистити свої порушені чи невизнані права, свободи, інтереси, з правовими можливостями відповідача, котрий первісно наділений значним потенціалом (фінанси, корпус юристів, час, доступ до законодавства), аби довести свою правоту чи відстояти свої інтереси в адміністративному суді [21, с. 213].

Отже, принципи адміністративного процесу можна класифікувати за рядом критеріїв: 1) за способом закріплення – на: а) конституційні та законодавчі. Це такі види принципів, які закріплені або у Конституції України, або у законодавчих нормативно-правових актах; б) писані (закріплені у чинному національному законодавстві) та неписані (ті, що реалізуються у судовій практиці і виводяться із положень законодавства про адміністративне судочинство); 2) за сферою поширення: а) загальноправові – тобто принципи, що поширюються на всі без винятку галузі національного права; б) міжгалузеві – діють у межах кількох галузей права; в) галузеві – керівні начала, що функціонують виключно у межах однієї конкретної галузі права; 3) за цільовою спрямованістю: а) організаційні, тобто ті, які сприяють створенню належних умов здійснення адміністративного процесу (наприклад, принцип незалежності суддів); б) функціональні – основні засади, на яких має здійснюватись адміністративне судочинство (наприклад, принцип гласності і відкритості адміністративного процесу) [9, с. 101-103].

До системи принципів стадії перегляду рішень суду за нововиявленими обставинами входять основоположні (керівні) засади, закріплені в Конституції України, де сформульовано багато принципів судочинства. До них належать: законність, здійснення правосуддя шляхом розгляду справ за нововиявленими обставинами; рівність всіх перед законом і судом, що розглядає адміністративну справу зважаючи на відкриття нових обставин; одноосібний і колегіальний розгляд адміністративних справ за нововиявленими обставинами; незалежність суддів і підпорядкування їх тільки Конституції України при перегляді судових актів, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами; державна мова, на якій ведеться перегляд рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами; гласність судового розгляду при розгляді адміністративної справи за нововиявленими обставинами; здійснення правосуддя на основі рівноправ'я сторін при перегляді рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами; всебічне, повне, об'єктивне і безпосереднє дослідження доказів про нововиявлені обставини; безпосередність, усність, безперервність і незмінність складу суду, що розглядає адміністративну справу за нововиявленими обставинами; презумпція істинності рішення суду, що вступило в законну силу; диспозитивність у стадії перегляду рішень, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами.

Кожний принцип здійснення правосуддя в адміністративних справах, закріплений законодавцем у нормах чинного КАС України, виконує своє функціональне призначення в організації та діяльності адміністративних судів. Разом із тим вони діють не розрізнено, а в певній сукупності, оскільки об'єднані загальною метою – організувати діяльність судових органів, забезпечити належний розгляд адміністративної справи, закріпити належне виконання прав та обов'язків всіх учасників процесу [12, с. 403].

Правосуддя здійснюється незалежним судом, наділений для його ефективного функціонування необхідними владними повноваженнями, а законодавча і виконавча влада ні прямо, ні побічно не втручаються в розгляд конкретних судових справ. При розгляді судових справ суб'єкти рівні перед законом і судом, а сторони процесуально рівноправні і мають однакові процесуальні можливості для захисту своїх суб'єктивних прав і інтересів, що охороняються законом. Судочинство ведеться в умовах дії принципів гласності, національної мови судочинства, диспозитивності і інших демократичних засад адміністративного судочинства (ст. 7 КАСУ) [2].

Судді розглядають і вирішують адміністративні справи в умовах, що виключають сторонню дію на них. Будь-яке втручання в діяльність суддів у здійсненні правосуддя забороняється і спричиняє встановлену законом відповідальність. Гарантії незалежності суддів встановлюються Конституцією України. Обидва ці принципи знаходять своє втілення у стадії розгляду адміністративних справ за нововиявленими обставинами.

Суди не віддають переваги будь-яким органам, особам, які беруть участь у процесі, сторонам за ознаками їх державної, соціальної, статевої, расової, національної, мовної або політичної приналежності або залежно від їх походження, майнового і посадового становища, місця проживання, місця народження, ставлення до релігії, переконань, належності до суспільних об'єднань, а рівно і з інших, не передбачених законодавством підстав; вказаний принцип розповсюджується і на стадію перегляду рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами. У даній стадії адміністративного процесу діяльність відповідних судів також пов'язана з відправленням правосуддя. І тут жодні обставини не можуть служити виправданням якої б то не було нерівності громадян перед законом і судом.

Здійснення правосуддя на засадах рівності всіх перед законом і судом виражається: а) у рівному застосуванні в даній стадії адміністративного судочинства законів до всіх громадян, які беруть участь у розгляді адміністративних справ за нововиявленими обставинами; б) у тому, що всі суб'єкти, які беруть участь у даній стадії адміністративного судочинства, поставлені в рівні умови, їх права і обов'язки в адміністративному процесі визначаються тільки процесуальним становищем сторін процесу та ін.; в) у перегляді рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу за нововиявленими обставинами, судами, що входять в єдину судову систему, передбачену Конституцією України [1] і Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. №2453-VI [3], у колегіальному і одноосібному розгляді адміністративних справ за нововиявленими обставинами.

Принцип незалежності суддів і підпорядкування їх Конституції України при розгляді адміністративних справ за нововиявленими обставинами – конституційний принцип правосуддя, що означає, що судді переглядають рішення, ухвали суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами на свій внутрішній розсуд. Внутрішнє переконання суду – це не несвідома думка а думка, яка заснована на доскональному і копіткому вивченні всіх доказів у сукупності про те, чи можна на підставі оцінюваного доказу зробити дійсний висновок про наявність нововиявлених обставин. Внутрішнє переконання суддів має також опору на їх знання, перевірені практикою, норми процесуального і матеріального права, а також правила формальної логіки.

Жодні докази про нововиявлені обставини не мають для суду, що переглядає рішення за нововиявленими обставинами, заздалегідь встановленої сили. Судді вільні в своїх думках у питаннях перегляду судових актів, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами або у відмові в перегляді. Одна з важливих процесуальних гарантій здійснення принципу незалежності суддів і підпорядкування їх Конституції України – дотримання таємниці дорадчої кімнати.

Оскільки перегляд рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами є складовою частиною адміністративного судочинства, то й розгляд адміністративних справ за нововиявленими обставинами має здійснюватися українською мовою – державною мовою України. Свою дію положення справжнього принципу поширюють і на стадію перегляду рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами. Тому особі, що не володіє мовою, на якій ведеться судочинство, забезпечується право робити заяви, давати пояснення і свідчення, виступати в суді і заявляти клопотання на рідній мові, а також користуватися послугами перекладача в порядку, встановленому законом. Судові документи вручаються особам, що беруть участь в справі, в перекладі на їх рідну мову або на іншу мову, якою вони володіють.

Відповідно до Конституції України [1] розгляд справ у всіх судах відкритий. Слухання справ у закритих судових засіданнях допускається лише у випадках, встановлених законом, з дотриманням при цьому правил судочинства. Положення даного принципу розповсюджуються не тільки на стадію судового розгляду в першій інстанції адміністративного судочинства, але і на всі подальші стадії провадження справи в суді.

Із загального правила про відкритий розгляд справ адміністративний процесуальний закон робить виняток, забороняючи розглядати адміністративну справу за нововиявленими обставинами, якщо це суперечить інтересам охорони державної або іншої таємниці та у інших випадках, передбачених законодавством (ст. 12 КАСУ) [2].

Слухання справи в закритому судовому засіданні за цією підставою можливе тільки за мотивованою ухвалою суду. Слухання справи, зважаючи на відкриття нових обставин в закритому засіданні суду, ведеться з дотриманням усіх правил судочинства. Рішення судів, що переглядають рішення, ухвали судів, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами, у всіх випадках проголошуються публічно (їх резолютивна частина).

У правосудді дія принципу законності розповсюджується на всі стадії адміністративного судочинства, у тому числі і на перегляд рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами.

Законність належить до загальнодержавних політичних принципів, але в той же час не втрачає самостійних правових гарантій в судочинстві. Одна з таких гарантій – можливість розгляду адміністративних справ за нововиявленими обставинами.

Законність – складне і багатогранне соціальне явище, що не виключає можливості виділити його найбільш істотні риси: 1) загальність вимоги дотримуватися і виконувати державні закони; 2) здійснення всіх державних владних функцій виключно на основі законів при строгому дотриманні посадовими особами прав громадян і гарантій від необгрунтованого притягнення їх до відповідальності або незаконного позбавлення тих або інших благ; 3) рішуче припинення будь-яких порушень закону, від кого б вони не виходили, забезпечення невідворотності відповідальності за ці порушення.

З урахуванням цих положень принцип законності стосовно судів, що розглядають справу за нововиявленими обставинами, можна визначити як неухильне дотримання виконання норм матеріального і процесуального права всіма органами державної влади, управління, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами, а також всебічну охорону прав і законних інтересів. Вимога законності виявляється практично у всіх принципах правосуддя, оскільки вони покликані гарантувати неухильне дотримання і виконання закону (ст. 9 КАСУ) [2].

Норми адміністративного процесуального законодавства разом з регламентацією принципу законності в згаданій стадії процесу передбачають також розгорнену систему гарантій реалізації положень, які містяться в принципі законності. Це принцип гласності, право громадян на перегляд рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами і скасування в цій стадії неправосудного рішення, ухвали суду.

Рушійною силою, витоком адміністративного процесу в Україні є наявність у сторін в адміністративному судочинстві матеріально-правового інтересу, покликаного забезпечити правоту предствлення фактичного і доказового матеріалу, необхідного для повного і правильного розгляду і вирішення адміністративних справ.

У зв'язку з цим суд, зберігаючи незалежність, об'єктивність і безсторонність, здійснює управління процесом, роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права і обов'язки, попереджає про наслідки здійснення або невиконання процесуальних дій, сприяє особам, які беруть участь у справі, в реалізації їх прав, створює умови для всебічного і повного дослідження доказів, встановлення фактичних обставин і правильного застосування законодавства при розгляді і вирішенні адміністративних справ.

Принцип безпосередності, усності і безперервності в обмежених межах виявляється і у стадії перегляду рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами. Так, до обов'язків суду, що розглядає адміністративну справу за нововиявленими обставинами, належить особисте дослідження в судовому розгляді доказів про нововиявлені обставини і заслуховування пояснень осіб, допущених до участі в цій стадії адміністративного судочинства.

З принципом безпосередності судового розгляду нововиявлених обставин тісно пов'язана засада усності дослідження цих обставин, сутність якої полягає в тому, що при розгляді справи суд (суддя) зобов'язаний вислухати усні свідчення осіб, що беруть участь в цій стадії, і оповістити письмові матеріали і інші документи про нововиявлені обставини. Тим самим цей

принцип в даній стадії адміністративного процесу стає не тільки формою спілкування, але і методом дослідження доказів про нововиявлені обставини, що забезпечує їх безпосереднє сприйняття учасниками стадії перегляду рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами.

Усна форма сприйняття судом нововиявлених обставин відображає не тільки простоту і доступність процесу, але і його демократичність. Саме принцип усності створює необхідні умови для реалізації принципів гласності, національної мови судочинства, безпосередності, досягнення істини у справі, надає виховну дію правосуддя у вигляді розгляду справ за нововиявленими обставинами на громадян і вирішення інших завдань адміністративного судочинства. Принцип усності припускає, що суд, що розглядає справу, засновує рішення на матеріалах справи і доказах, викладених в судовому засіданні усно, тому письмові документи, наявні в матеріалах справи і представлені особами, які беруть участь в справі, повинні бути зачитані (оповіщені) в судовому засіданні.

Принцип безперервності тісно пов'язаний з такими засадами, як безпосередність, усність і незмінність. Він полягає в тому, що нововиявлені обставини мають бути розглянуті від початку до кінця, при незмінному складі суддів в одному судовому засіданні, включаючи винесення рішення або ухвали про розгляд справи за нововиявленими обставинами.

Безперервність в судовому засіданні при розгляді нововиявлених обставин дозволяє суду, що розглядає справу, правильно відзначити досліджені докази про відкриття нових обставин і під безпосереднім враженням сприйнятого в судовому засіданні винести обґрунтований судовий акт, який відповідає всім вимогам закону. Судове засідання у кожній справі має проходити безперервно, окрім часу, необхідного для відпочинку суду і учасників даної стадії адміністративного судочинства. Відпочинок – це вільний від роботи час, необхідний для відновлення фізичних і духовних сил. Тому під часом, призначеним для відпочинку, законодавець має на увазі не тільки нічний час, але й вихідні і святкові дні.

У адміністративному судочинстві принцип диспозитивності – це правило, згідно з яким суб'єкти адміністративного процесуального права можуть вільно розпоряджатися своїми матеріальними і процесуальними правами при активному сприянні в здійсненні цих прав з боку суду, прокуратури, інших державних і громадських організацій (ч. 3 ст. 11 КАСУ) [2]. Право на звернення до суду за судовим захистом з перегляду рішень, ухвал суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами має будь-яка зацікавлена особа. Суд, що може розглянути адміністративну справу зважаючи на відкриття нових обставин, приступає до розгляду заяви про нововиявлені обставини за заявою заявника.

У адміністративному судочинстві при перегляді рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами в суду є право вирішити справу з урахуванням волевиявлення сторін. Тут ідеться про одну з основних форм прояву диспозитивності в адміністративному процесі – право сторін у будь-якій стадії процесу розпоряджатися своїми матеріальними правами, з приводу яких йде спір у суді, а також процесуальними засобами їх захисту.

Обов'язковість судових рішень як принцип адміністративного процесу крім ст. 129 Конституції закріплений також ст. 124 Основного Закону України [1], а тому судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Обов'язковість судових рішень, таким чином, свідчить про їх імперативний (зобов'язуючий) характер. Тобто всі висновки суду в адміністративній справі, викладені в ухвалі чи в постанові, мають бути беззаперечно виконані особами, яким це судове рішення адресоване.

Відповідно до ч. 1 ст. 253 Кодексу адміністративного судочинства України [2] суд може скасувати постанову чи ухвалу у справі і прийняти нову постанову чи ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення. При ухваленні нового судового рішення суд користується повноваженнями суду відповідної інстанції. З набранням законної сили новим судовим рішенням в адміністративній справі втрачають законну силу судові рішення інших адміністративних судів у цій справі. Це означає, що з набранням законної сили новим судовим рішенням в адміністративній справі втрачають законну силу попередні судові рішення всіх адміністративних судів у цій справі (всіх інстанцій).

Таким чином, принципи адміністративного процесу – це закріплені у статтях Конституції України, законодавчих актах керівні, найголовніші та непорушні правила здійснення ад-

міністративного процесу, які в імперативній формі регламентують поведінку учасників такого процесу та у загальній формі визначають процедури адміністративного судочинства.

Система принципів є правовою організацією функціонування стадії перегляду рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами в адміністративному процесі, її демократичну суть і процесуальну регламентацію.

Перегляд за нововиявленими обставинами як самостійна стадія адміністративного процесу здійснюється на підставі системи принципів адміністративного процесу, які знайшли свій прояв у КАСУ.

Сумарність принципів даної стадії адміністративного процесу, а також наявність основних засад, характерних тільки для стадії розгляду адміністративних справ за нововиявленими обставинами, дозволяє вважати вказану систему самостійною.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV: з подальшими змінами // ВВР. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // ВВР. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
4. Адміністративне право України: Підруч. для юрид. вузів і фак. / Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.М. Гарашук та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. – Х., 2001.
5. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. – К., 2004. – Т. 1: Загальна частина.
6. Бандурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс: Учеб. – Х., 2001.
7. Боннер А.Т. Принцип диспозитивности советского гражданского процессуального права. – М., 1987.
8. Викут М.А., Зайцев И.М. Гражданский процесс: Курс лекций. – Саратов, 1998.
9. Воронов А.Ф. Принципы гражданского процесса: прошлое, настоящее, будущее. – М., 2009.
10. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України: Навч. посіб. – К., 2004.
11. Гражданский процесс / Под ред. М.С. Шакарян. – М., 1993.
12. Колодій А.М. Принципы права України: Монограф. – К., 1998.
13. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України. – К., 2007.
14. Котюрин С.И. Понятие, принципы и формы административно-процессуальной деятельности милиции: Лекция. – Омск, 1973.
15. Перепелюк В.Г. Поняття і принципи адміністративного процесу: питання теорії: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Х., 2000.
16. Потапенко С.В. Система принципів адміністративного процесу України та проблеми їх класифікації // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 403-408.
17. Решетникова И.В., Ярков В.В. Гражданское право и гражданский процесс в современной России. – Екатеринбург – М., 1999.
18. Семенов В.М. Конституционные принципы гражданского судопроизводства. – М., 1982.
19. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень / Уклад. Л.О.Пустовіт та ін. – К., 2000.
20. Советский гражданский процесс / Под ред. М.К. Треушников. – М., 1989.
21. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес: Монографія. – Х., 2003.
22. Чечина Н.А. Актуальные проблемы теории и практики гражданского процесса. – Л., 1979.
23. Чиналиева И.У. Принципы гражданского процессуального права Кыргызстана. – Бишкек, 1998.
24. Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник для юрид. спеціальн. вищих навч. закладів освіти. – К., 1997.
25. Штутін Я.Л. Лекції з радянського цивільного процесу. – К., 1954.
26. Юдельсон К.С. Советский гражданский процесс. – М., 1956.

Надійшла до редакції 14.09.2011

